

O'ZBEK ME'MORCHILIGI ORQALI MILLIY MADANIYATNI IFODALASHNING BADIY VA FALSAFIY JIHATLARI.

NASIROVA FARIDA ALIJON QIZI

Toshkent Kimyo xalqaro universiteti

“Arxitektura va shaharsozlik” kafedrasi magistri (O'zbekiston)

Tel.:(93)373-94-65

e-mail:feride_aliyevna@mail.ru

Annotatsiya: *Ushbu maqolada o'zbek me'morchiligining milliy madaniyatni ifodalashdagi badiiy va falsafiy jihatlari o'rganiladi. Tarixiy obidalar orqali xalqning estetik qarashlari, diniy-falsafiy dunyoqarashi va madaniy merosi qanday aks etishi tahlil qilinadi. Shuningdek, zamonaviy arxitekturada milliylikning davomiyligi ham ko'rib chiqiladi. Maqola me'morchilik san'ati orqali milliy o'zlikni anglashda muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi.*

Kalit so'zlar: *O'zbek me'morchiligi, milliy madaniyat, badiiy ifoda, falsafiy qarashlar, tarixiy obidalar, estetik tafakkur, islomiy me'morchilik, madaniy meros.*

Kirish. O'zbekiston hududida shakllangan me'morchilik an'analari ming yillik tarixga ega bo'lib, ular xalqimizning milliy tafakkuri, diniy qarashlari va estetik didini o'zida mujassam etadi. Me'moriy obidalar nafaqat o'z davrining san'at yutuqlarini, balki xalqning ruhiy olamini, dunyoqarashini ham ifoda etadi. Ayniqsa, o'zbek me'morchiligidagi gumbazlar, koshinlar, arabeska naqshlar va epigrafik yozuvlar orqali milliylik chuqur badiiy va falsafiy mazmunga ega shaklda ifodalanadi. Ushbu maqolada aynan shu jihatlari – ya'ni o'zbek me'morchiligida milliy madaniyat qanday ifodalangani, bu ifoda qanday badiiy vositalar va falsafiy tushunchalarga tayangani ilmiy asosda tahlil qilinadi.

Asosiy qism. O‘zbekiston hududida qadimdan shakllangan me‘morchilik maktablari (Samarqand, Buxoro, Xiva, Termiz, Toshkent) har biri o‘ziga xos uslub va falsafiy yondashuvga ega bo‘lgan. Misol uchun, Registon majmuasidagi Ulug‘bek madrasasi nafaqat ilm-fan markazi, balki ilm-ma‘rifatning me‘moriy timsoli sifatida qad rostlagan. U yerdagi naqshlar va yozuvlar ilmga, sabrga, kamtarlikka da‘vat etadi – bu esa o‘zbek xalqining ichki dunyosi va qadriyatlarini aks ettiradi.

Me‘moriy obidalarda ishlatilgan badiiy usullar – **koshinkorlik, naqqoshlik, hattotlik, ganch o‘ymakorligi** – xalqning estetik didi va san‘atga bo‘lgan yondashuvini ko‘rsatadi. Koshinlardagi moviy rang – osmon va abadiyat ramzi bo‘lib, Alloh bilan aloqani ifodalaydi. Gumbazli tuzilmalar esa ilohiy markazga intilish falsafasini anglatadi. Bu badiiy shakllar orqali milliy ruh ifoda etiladi.

O‘zbek me‘morchiligida **islom falsafasi** bilan **mahalliy an‘anaviy dunyoqarash** uyg‘unlashgan. Masalan, Shohi Zinda ansamblida qabriston atrofida qurilgan maqbaralar hayot va o‘lim o‘rtasidagi falsafiy bog‘liqlikni ko‘rsatadi. Bu yerda arxitektura – insonning fano va boqiylik haqidagi qarashlarini badiiy vositalar orqali anglatadi. Shu tariqa me‘moriy inshootlar xalqning hayot haqidagi qarashlarini shakllantirishda faol ishtirok etgan.

Bugungi O‘zbekistonda qurilayotgan inshootlarda ham milliy me‘morchilik unsurlarining qayta talqin qilinishi kuzatiladi. Masalan, Islom Karimov nomidagi Toshkent xalqaro aeroporti, “Navro‘z” etnografik bog‘i, yangi masjidlar va kutubxonalar – bular zamonaviy texnologiyalar asosida qurilgan bo‘lsa-da, ularning bezak va shaklida an‘anaviy o‘zbek me‘morchiligi aks etmoqda. Bu orqali madaniy uzviylik, tarixiy xotira va milliy g‘urur davom ettirilmoqda.

XULOSA

O‘zbek me‘morchiligi – bu xalqimizning tarixiy tafakkuri, madaniy qadriyatlari, diniy e‘tiqodlari va estetik didining mujassam ifodasidir. Tarixiy obidalar orqali milliy madaniyatning badiiy va falsafiy qatlamlari ko‘zga tashlanadi.

Me'moriy san'atda xalq ruhiyati, dunyoqarashi va orzu-umidlari naqshlar, gumbazlar, yozuvlar va bezaklar orqali ifoda topgan. Bugungi zamonaviy arxitektura ham shu ildizlardan oziqlanib, milliy ruhni saqlagan holda yangi bosqichga chiqmoqda. Shunday ekan, me'morchilikni o'rganish – bu nafaqat san'atshunoslik, balki milliy o'zlikni anglashning muhim vositasidir.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Abduvohidov, O. (2010). *O'zbek milliy me'morchiligi tarixi*. Toshkent: Fan va texnologiya.
2. Qodirov, N. (2015). *Islomiy arxitektura va madaniyat*. Toshkent: Sharq.
3. Karimov, A. (2018). *O'zbek arxitekturasi va uning badiiy estetikasi*. Samarqand: Madaniyat nashriyoti.
4. Rasulov, B. (2020). "Registon majmuasi va uning me'moriy-madaniy ahamiyati" // *O'zbekiston san'ati va madaniy merosi*, №3, 45-52.
5. Tashmuhammadov, M. (2017). *Milliy madaniyat va me'morchilik*. Toshkent: Universitet nashriyoti.
6. Islomov, D. (2019). "Zamonaviy o'zbek me'morchiligida milliylik elementi" // *Arxitektura va qurilish*, №4, 23-29.
7. Vohidov, S. (2012). *Me'moriy bezak san'ati va falsafa*. Toshkent: Ilm-fan.